

BẢO TÀNG VÀ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC BẢO TÀNG

*Phạm Thị Mai Thủy**

1. Vai trò, chức năng của bảo tàng trong thế kỷ 21

- Bảo tàng ngày nay không còn chỉ là ngôi nhà cất giữ những báu vật của loài người, nơi lưu giữ những ký ức của các dân tộc, các nền văn hóa, những ước mơ và hy vọng của con người trên toàn thế giới; cùng với quá trình phát triển của xã hội, bảo tàng giữ vai trò ngày càng lớn trong đời sống xã hội: là thiết chế tổng hợp, đa chức năng, ở đó công chúng/khách tham quan có thể học tập, nghiên cứu, giao tiếp, sáng tạo và nghỉ ngơi, giải trí. Mục tiêu của bảo tàng là: hướng tới công chúng, vì công chúng và cho công chúng. Trong thế kỷ 21, thử thách lớn nhất mà tất cả các bảo tàng phải đối đầu chính là sự khẳng định: “Các bảo tàng là để dành cho con người, và do đó tương lai của các bảo tàng phụ thuộc vào việc tự nâng cấp, tự phát triển để đáp ứng nhu cầu đã được thị trường chỉ rõ” (Timothy Ambrose và Crispin Paine 2000: 43).

- Một bảo tàng thành công trong thế kỷ 21 phải là bảo tàng của công chúng/khách tham quan. Bởi thực tế là dù bảo tàng có sở hữu bộ sưu tập giá trị đến đâu mà không có người xem thì hiện vật chỉ là những di sản câm lặng, bảo tàng không có khách tham quan thì chỉ là những ngôi đền, tháp. Chỉ có phát huy giá trị của hiện vật thì bảo tàng mới khẳng định được vị thế của nó trong đời sống xã hội. Bảo tàng phải đáp ứng nhu cầu, mối quan tâm, kiến thức đa dạng và thỏa mãn nhu cầu giáo dục dành cho công chúng.

Công chúng/khách tham quan giờ đây không còn hài lòng với việc đến bảo tàng chỉ đơn giản là nhìn ngắm nhìn các hiện vật quý được trưng bày trong các tủ kính. Họ mong muốn có được các cuộc trưng bày mà ở đó, họ được tham gia, được thực hành, trải nghiệm cùng các hiện vật, để tìm hiểu kiến thức/thông tin và cũng không thể thiếu đó là nhu cầu giải trí. Nghiên cứu thông qua đối tượng là khách tham quan cho thấy, ngày nay các trưng bày bảo tàng cần phải vận dụng mọi ứng dụng khoa học, công nghệ hiện đại nhằm chuyển tải một cách hiệu quả nhất nội dung và thông điệp của trưng bày tới công chúng tham quan. Trưng bày bảo tàng cần cung cấp các quan điểm khác nhau, kết nối quá khứ với hiện tại và đảm bảo tính chính xác của thông tin. Đồng thời, người phụ trách, cán bộ trưng bày phải thực sự sáng tạo để tạo ra không gian trưng bày với sự đa dạng các hình thức tường thuật,

* *Ths. Phó Trường phòng Giáo dục Công chúng, Bảo tàng Lịch sử Quốc gia*

kể chuyện, tương tác để khách tham quan không chỉ thưởng ngoạn hiện vật mà còn có thể trải nghiệm những câu chuyện gắn với hiện vật mà bảo tàng đang nắm giữ; tạo ra các ứng dụng để khách tham quan tham gia, trao đổi và chia sẻ ý kiến, câu chuyện và hiện vật của riêng mình với bảo tàng.

- Ngày nay, bảo tàng không chỉ là nơi gìn giữ di sản mà phải gắn kết với cộng đồng, bằng những nỗ lực chủ động để góp phần cải thiện xã hội. Vai trò mới này của Bảo tàng đã được các chuyên gia trong lĩnh vực bảo tàng nhận định trong ít nhất 30 năm trở lại đây.

- Bảo tàng cũng cần phải đáp ứng nhu cầu của các đối tượng công chúng khác nhau, cung cấp cho họ những cái nhìn trực quan, sự tương tác, ngôn ngữ và cách thức kể chuyện đa dạng. Mục tiêu là tạo ra một xã hội của những người học tập suốt đời. Công chúng đến bảo tàng với mong muốn được học tập và giải trí. Họ đến bảo tàng chủ yếu theo nhóm và coi chuyến thăm bảo tàng như là một trải nghiệm xã hội. Họ cũng cần được khuyến khích quay trở lại bảo tàng và thường là thực hiện thông qua các triển lãm chuyên đề

- Vài thập kỷ gần đây, bảo tàng bị đặt vào thế cạnh tranh gay gắt với tất cả các lĩnh vực của ngành công nghiệp giải trí, từ các công viên mang tính giải trí - thương mại đến các trung tâm mua sắm cũng như giải trí tại gia đình... Điều này đã làm đảo lộn sự ổn định truyền thống của bảo tàng cũng như lượng khách đến

*Hoạt động: Em là chiến sĩ nhỏ trong một “Giờ học lịch sử”
tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia*

tham quan và các bảo tàng buộc phải thay đổi để thu hút, khuyến khích lượng khách đến với bảo tàng ngày một nhiều hơn. Các bảo tàng trên thế giới đều có chiến lược, chương trình thu hút khách tham quan, kể cả các bảo tàng có số lượng khách đông, như Bảo tàng Louvre (Paris, Pháp), các bảo tàng ở Anh, các bảo tàng thuộc Viện Smithsonian (Hoa Kỳ)... cũng luôn có những đổi mới mạnh mẽ, đặc biệt trong tư duy tổ chức trưng bày, tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin, có sự tham gia của các cộng đồng liên quan trong việc tổ chức trưng bày và kết nối những giá trị di sản văn hóa phi vật thể trong các nội dung trưng bày hiện đại, xây dựng các chương trình trải nghiệm dành cho công chúng...

- Trên thực tế, chức năng bảo tàng luôn được bổ sung, đáp ứng các nhu cầu của xã hội. Theo Viện Smithsonian (Hoa Kỳ), bảo tàng có 3 chức năng: Làm giàu tri thức (Enrich), Giáo

dục (Educate) và Vui chơi giải trí (Entertain). Bảo tàng Lịch sử Tự nhiên New York (Hoa Kỳ) lại cho rằng các chức năng của bảo tàng là Giáo dục (Education), Tìm tòi (Expedition) và Nghiên cứu (Research). Theo Hiệp hội Bảo tàng Quốc tế (ICOM), ba chức năng cơ bản của bảo tàng là Nghiên cứu, Giáo dục và Thương thức.

Mặc dù còn tồn tại một số quan điểm khác nhau, nhưng cơ bản các quan điểm đều thống nhất bảo tàng có các chức năng xã hội sau: Nghiên cứu khoa học; Giáo dục khoa học; Bảo tồn di sản văn hóa; Tài liệu hóa khoa học; Thông tin; Giải trí và Hưởng thụ văn hóa. Trong đó, Nghiên cứu khoa học và Giáo dục khoa học là hai chức năng cơ bản thường được nhắc đến.

2. Vai trò công tác giáo dục của bảo tàng

- Theo Luật Di sản Văn hóa Việt Nam, Bảo tàng “là nơi bảo quản và trưng bày các sưu tập về lịch sử tự nhiên và xã hội nhằm phục vụ nhu cầu nghiên cứu, giáo dục, tham quan và hưởng thụ văn hóa của nhân dân”. Theo Hiệp hội Bảo tàng thế giới (ICOM): “Bảo tàng là một tổ chức phi lợi nhuận, hoạt động thường xuyên phục vụ công chúng tham quan, phục vụ cho xã hội và sự phát triển của xã hội, có chức năng sưu tầm, bảo quản, nghiên cứu, giao tiếp và trưng bày các di sản vật thể và phi vật thể của nhân loại cùng với môi trường sống của con người cho các mục đích giáo dục, nghiên cứu và thương thức” (ICOM, Kỳ họp Đại hội đồng thứ 22 tại Vienna, 2007). Những định nghĩa này đã khẳng định một trong những nhiệm vụ quan trọng của bảo tàng là tổ chức hoạt động giáo dục phục vụ công chúng, bên cạnh những nhiệm vụ nghiên cứu, sưu tầm, kiểm kê, bảo quản, trưng bày.

Các nhà Bảo tàng học hiện đại còn khuyến cáo rằng trong tương lai chúng ta “không nên quên giáo dục là một trong những chức năng chính của một bảo tàng và là lý do để bảo tàng tồn tại” (Hooper-Greenhill E 1992: 607).

Trong cuốn “Lập kế hoạch thành công cho những dự án xây dựng bảo tàng” (Planning Successful Museum Building Projects) xuất bản năm 2009 tại Mỹ, các tác giả Walter L. Crimm, Martha Morris và L.Carole Wharton đã khẳng định: Các bộ sưu tập, trưng bày và các chương trình giáo dục được coi là cốt lõi của một bảo tàng.

- Với sự thay đổi về nhận thức từ chỗ bảo tàng lấy hiện vật làm trung tâm sang lấy cộng đồng xã hội làm trung tâm, thì vai trò công tác giáo dục trong bảo tàng ngày càng được coi trọng, đẩy mạnh, tác động mạnh mẽ, tích cực đến các hoạt động khác của bảo tàng. Nó được coi là cơ sở xác lập chiến lược hoạt động phát triển của mỗi bảo tàng, đồng thời, căn cứ vào thế mạnh, đặc điểm riêng biệt và chức năng của mỗi bảo tàng cụ thể để đa dạng hóa các hình thức hoạt động, phục vụ nhu cầu chính đáng của công chúng.

Hoạt động giáo dục trong bảo tàng, với quan điểm coi khách tham quan là những người chủ động học tập, cũng có thể được gọi là hoạt động cung cấp cơ hội học tập cho công chúng

tham quan bảo tàng. Theo Hiệp hội Bảo tàng Anh thì việc giáo dục, học tập trong bảo tàng là: *“Học tập là một quá trình chủ động trải nghiệm. Đó là việc con người thực hiện khi họ muốn tìm hiểu về thế giới. Nó có thể bao gồm việc phát triển hoặc đào sâu về kỹ năng, kiến thức, sự hiểu biết, nhận thức, giá trị, ý tưởng và cảm xúc, hoặc tăng cường khả năng suy nghĩ. Học tập có hiệu quả dẫn đến sự thay đổi, phát triển và khao khát học hỏi thêm nữa”**

Học sinh tham gia hoạt động Tìm hiểu tính dẻo của kim loại trong Chương trình giáo dục chủ đề “Kim loại - Tinh hoa văn hóa Đông Sơn - Khám phá dưới góc nhìn khoa học” tại phòng Khám phá, Bảo tàng Lịch sử Quốc gia, 5/2019

thi, có sự đầu tư kinh phí, nguồn lực hợp lý và thích đáng. Đặc biệt, trong xu hướng hiện nay, khách tham quan không còn thụ động khi tham quan trưng bày, họ chủ động muốn tìm hiểu, sẵn sàng đối thoại, trao đổi để hiểu rõ hơn, sâu sắc hơn về nội dung được trưng bày trong bảo tàng. Do vậy, trước hết bảo tàng cần xác định rõ nhiệm vụ là cung cấp các cơ hội học tập phục vụ công chúng chứ không phải là “giáo dục” ai về một nội dung nào đó. Với quan điểm này, các hoạt động, các chương trình giáo dục của bảo tàng sẽ hướng tới phục vụ nhu cầu của công chúng, với sự tham gia của công chúng trong cả quá trình xây dựng kế hoạch lẫn quá trình triển khai các hoạt động này.

Và vì vậy, hoạt động truyền bá tri thức - giáo dục của bảo tàng không còn là sự chuyển giao một chiều từ người giáo dục (*hướng dẫn, thuyết minh viên*) sang người được giáo dục (*khách tham quan*) mà là sự trao đổi hai chiều, tác động ảnh hưởng lẫn nhau. Người ta không chỉ quan tâm đến việc bảo tàng “*dạy*” gì cho công chúng, mà quan trọng hơn là “*công chúng học bằng cách trải nghiệm như thế nào*”. Ở đây, công chúng là người

Bảo tàng, với lợi thế sở hữu các sưu tập hiện vật về lịch sử tự nhiên và xã hội cùng với những nội dung và câu chuyện liên quan đến các sưu tập sẽ thực sự là nơi tìm hiểu, học tập, làm giàu kiến thức hấp dẫn, hiệu quả. Để có được những chương trình giáo dục đáp ứng những mục tiêu như trên, bảo tàng cần có chiến lược xây dựng hoạt động trải nghiệm rõ ràng, khả

* *Becoming a Better Learner (Trở thành người học tốt)* - link:<http://bit.ly/2dlnWE9>

học “*chủ động*” chứ không còn là người nghe “*thụ động*” nữa. Công chúng được tiếp cận nhiều chiều để tự rút ra những trải nghiệm, tự đúc kết những bài học, những kiến thức mới cho mình.

- Quan điểm coi nhiệm vụ của bảo tàng là cung cấp các cơ hội học tập phục vụ công chúng cơ bản tương đồng với nội dung về *Học tập suốt đời*, được giới thiệu trong Báo cáo *Học để làm Người** (1972) của UNESCO và đã được phát triển và công nhận rộng rãi trên thế giới. Theo Báo cáo này, việc học tập suốt đời diễn ra từ lúc nằm nôi đến khi qua đời, bao gồm học tập chính quy (formal), không chính quy (non-formal) và phi chính quy (informal). Trong đó tập trung vào ba trụ cột chính là kiến thức, kỹ năng và năng lực. Đồng thời, người học được nâng cao khả năng hành nghề, phát triển cá nhân, trở thành công dân tích cực và hòa nhập xã hội.

Hoạt động: Trò chuyện cùng nhân chứng lịch sử trong Chương trình giáo dục “Trải nghiệm thời bao cấp” tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia, 2016

Hoạt động giáo dục bảo tàng là nhằm cung cấp cho công chúng/khách tham quan cơ hội được mở rộng sự hiểu biết, trải nghiệm và sáng tạo.

Trên thế giới và cả ở Việt Nam, trong những năm gần đây, hoạt động giáo dục bảo tàng đã có những thay đổi đáng kể dưới một số góc độ sau:

+ Về công chúng: Có sự nghiên cứu, đánh giá, tìm hiểu nhu cầu, mong đợi và sự hài lòng; thiết kế, xây dựng các chương trình dành cho công chúng ở các lứa tuổi, đối tượng khác nhau.

+ Về chương trình: Không còn chỉ là những chuyến tham quan thông thường mà tổ chức nhiều hoạt động khác nhau với nội dung, hình thức, cách thức đa dạng nhằm chuyển tải thông điệp giáo dục của bảo tàng đến công chúng, với phương châm: *hấp dẫn, bổ ích, niềm vui và sáng tạo*.

+ Sự hợp tác: Hoạt động giáo dục bảo tàng có sự phối hợp giữa bảo tàng với nhà trường, viện nghiên cứu, cộng đồng, gia đình, doanh nghiệp...

+ Công nghệ được ứng dụng trong các hoạt động giáo dục của bảo tàng.

* *Learning To Be (Học để làm người)*, UNESCO, 1972 - link: <http://bit.ly/2dHY0Ys>

3. Hoạt động giáo dục của các Bảo tàng Việt Nam - Đổi mới để thu hút khách tham quan

3.1. Hoạt động giáo dục của Bảo tàng

Thông tư số 18-2010/TT-BVHTTDL ngày 31 tháng 12 năm 2010 của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch Quy định về tổ chức và hoạt động của bảo tàng Việt Nam, tại Điều 10: Quy định Hoạt động giáo dục của bảo tàng, bao gồm:

- a) Hướng dẫn tham quan;
- b) Tổ chức chương trình giáo dục;
- c) Tổ chức hội thảo, tọa đàm khoa học, nói chuyện chuyên đề;
- d) Xuất bản ấn phẩm liên quan đến hoạt động giáo dục của bảo tàng.

Cũng theo thông tư này thì *Chương trình giáo dục của bảo tàng nhằm tạo cơ hội và khuyến khích các hình thức học tập và hưởng thụ văn hóa của công chúng.*

Như vậy, nội hàm của hoạt động giáo dục hay nhiệm vụ của các phòng, tổ/ nhóm thực hiện công tác giáo dục ở các bảo tàng Việt Nam sẽ gồm 4 nhiệm vụ cơ bản:

+ *Hướng dẫn tham quan:* Là hình thức chuyển tải một lượng thông tin về các đối tượng tham quan (hiện vật bảo tàng/tác phẩm nghệ thuật/ di tích...) trong một khoảng thời gian nhất định, phù hợp với yêu cầu và trình độ của một nhóm hoặc đoàn khách tham quan, để đem đến cho họ một trải nghiệm thú vị. Đây là phương pháp/cách thức giáo dục lâu đời nhất ở trong bảo tàng và đến ngày nay, nó vẫn là một hình thức khá phổ biến.

+ *Tổ chức chương trình giáo dục:* Trên cơ sở các hiện vật, bộ sưu tập hiện vật, nội dung trưng bày của Bảo tàng, cán bộ giáo dục nghiên cứu, xây dựng chương trình với các hoạt động ở nhiều dạng thức khác nhau nhằm mục đích khuyến khích công chúng tiếp xúc gần hơn với sưu tập hiện vật, trưng bày/nội dung

Hoạt động: Trò chuyện cùng nhân chứng lịch sử trong Chương trình giáo dục “Trải nghiệm thời bao cấp” tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia năm 2016

trưng bày của bảo tàng. Chương trình giáo dục ở bảo tàng không phải dạy về cơ sở lập luận hay những sự kiện... mà là gieo mầm cho sự thích thú, sự yêu thích, nguồn cảm hứng sáng tạo và các chương trình giáo dục bảo tàng không chỉ dành cho trẻ em mà còn cho cả người lớn, mặc dù trẻ em có thể là lượng khách tham quan chính của bảo tàng.

+ *Tổ chức hội thảo, tọa đàm khoa học, nói chuyện chuyên đề*: Đây là các hình thức hoạt động mà bảo tàng có thể tổ chức định kỳ, hoặc nhân ngày lễ/ dịp kỷ niệm/ sự kiện; hoặc gắn với các trưng bày chuyên đề mới... nhằm thoả mãn những nhu cầu thưởng thức và nâng cao hiểu biết của công chúng với chất lượng cao, từ đó duy trì được công chúng thường xuyên đến bảo tàng và tiếp cận được những đối tượng công chúng mới. Nội dung của các hoạt động/chương trình dành cho công chúng này thường gắn liền với nội dung chủ đề của trưng bày chuyên đề/ trưng bày cố định của bảo tàng.

+ *Xuất bản ấn phẩm liên quan đến hoạt động giáo dục của bảo tàng*: Các hiện vật bảo tàng, trưng bày bảo tàng (cố định/ chuyên đề) và không thể thiếu là các tài liệu giáo dục, cùng một số yếu tố khác nữa sẽ tạo nên trải nghiệm học tập dành cho công chúng tại Bảo tàng. Tài liệu học tập trong bảo tàng có thể chỉ là một catalogue đơn giản về các hiện vật, sưu tập hiện vật của bảo tàng, hoặc một cuốn sách nhỏ hướng dẫn dành cho trẻ em trong đó có những tranh vẽ để các em tô màu, các câu đố có phần giải thích và các câu hỏi để các em trả lời. Đó cũng có thể chỉ đơn giản là những tờ giấy khổ A4 có hình ảnh các hiện vật, kèm các câu hỏi với các phương án trả lời khác nhau để các em lựa chọn...

*

* *

Ở Việt Nam, khoảng 15 năm trở lại đây, các hoạt động giáo dục dành cho công chúng đã được các bảo tàng quan tâm và đầu tư thực hiện, tiêu biểu phải kể đến như: Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam, Bảo tàng Phụ nữ Việt Nam, Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam, Bảo tàng Lịch sử Quốc gia, Bảo tàng Hồ Chí Minh, Bảo tàng Chứng tích Chiến tranh, Bảo tàng Đà Nẵng... Đó là các chương trình giáo dục thông qua mô hình phòng khám phá - hay không gian trải nghiệm nhằm giúp công chúng, đặc biệt là thế hệ trẻ có thể tương tác, khám phá, sáng tạo, học tập, trao đổi, thảo luận, rèn luyện các kỹ năng và thể hiện sự sáng tạo của mình qua các hoạt động học mà chơi, chơi mà học theo hướng giáo dục tích cực. Những hoạt động này gắn với nội dung trưng bày, các trưng bày chuyên đề, bộ sưu tập của mỗi bảo tàng và gắn kết với một số môn học tại nhà trường; Ở một số bảo tàng hay di tích còn tổ chức những sự kiện mang tính tập thể với những trò chơi/ các chương trình trình diễn/ biểu diễn nhân dịp Tết Nguyên đán, Tết Trung thu, Tết Thiếu nhi...

Có thể kể tên một số chương trình giáo dục của Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam như: Dạy trẻ em làm đồ gốm, tìm hiểu tri thức về cây thuốc nam, chơi các trò chơi dân gian...; Bảo tàng Hồ Chí Minh có các hoạt động: Trải nghiệm một công đoạn trong quy trình làm dép cao su, trải nghiệm đánh máy chữ, in báo *Việt Nam Độc lập*, in tranh cổ động bằng kỹ thuật khắc gỗ...; Bảo tàng Phụ nữ Việt Nam: Chương trình giáo dục Khám phá Singapore (tô màu tem), làm Bungar manggar nhỏ (một đồ vật trang trí truyền thống của Malaysia), Sơn đèn dầu bằng đất sét, làm con rối hình rồng; Búp bê Nhật Bản (làm búp bê truyền thống, mặc thử Kimono, Yukata, thực hành nghệ thuật gấp giấy Nhật Bản, tham gia các trò chơi truyền thống của trẻ em Nhật)...

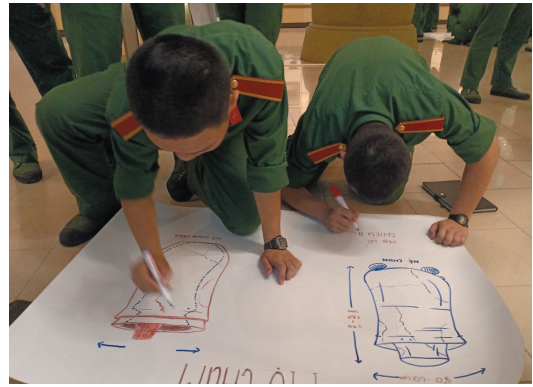
Hoạt động giáo dục: Trải nghiệm Xâu hạt chuỗi thời Tiên sử và In hoa văn Trống đồng tại phòng Khám phá, Bảo tàng Lịch sử Quốc gia

Tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia, 5 năm trở lại đây, các chương trình giáo dục thông qua mô hình Câu lạc bộ “Em yêu lịch sử” và “Giờ học lịch sử” được tổ chức thường xuyên, liên tục tại Bảo tàng, diễn ra trong cả năm học lẫn kỳ nghỉ hè của các em học sinh. Các chương trình được xây dựng trên cơ sở bộ sưu tập hiện vật quý giá của Bảo tàng, gắn kết chặt chẽ với chương trình trong sách giáo khoa (chủ yếu là môn Lịch sử) của học sinh từng khối lớp và được thiết kế thường chỉ dành cho từng nhóm nhỏ từ 20 đến 25 em. Tham gia chương trình, học sinh được trải nghiệm, tương tác, trao đổi, thảo luận, rèn luyện các kỹ năng kết hợp vận động thể chất và thể hiện tài năng sự sáng tạo của mình qua các hoạt động học mà chơi, chơi mà học. Sự hấp dẫn, bổ ích mà mỗi chương trình giáo dục tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia đã thu hút đông đảo các em học sinh đến từ khối các trường Tiểu học, THCS, THPT và các nhóm gia đình trên địa bàn Hà Nội. Trong 3 năm: 2017, 2018, 2019 có 1.005 chương trình giáo dục đã được thực hiện với sự tham gia của 44.090 học sinh tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia đã phần nào nói lên sức hấp dẫn, thành công của hoạt động giáo dục bảo tàng.

Có thể thấy thông qua các chương trình/ hoạt động giáo dục, các bảo tàng Việt Nam đã góp phần không nhỏ vào việc giới thiệu, phát huy giá trị di sản văn hóa của dân tộc; tạo sân chơi, cơ hội cho công chúng, đặc biệt là thế hệ trẻ được tìm hiểu, nâng cao kiến thức, thể hiện những hiểu biết về lịch sử, văn hóa dân tộc; đem đến cho các em học sinh niềm say mê, yêu thích môn học lịch sử; góp phần giáo dục truyền thống yêu nước, tinh thần tự hào dân tộc.

Thông qua các chương trình/hoạt động giáo dục, nhiều bảo tàng đã thực sự trở thành điểm đến tham quan, học tập yêu thích của công chúng.

Thực tế cho thấy, hiệu quả của các chương trình giáo dục dành cho công chúng ở các bảo tàng trong thời gian qua không phụ thuộc vào quy mô của bảo tàng đó lớn hay nhỏ, số lượng cán bộ của bảo tàng đó nhiều hay ít mà phụ thuộc chính vào sự nhận thức đúng về vai trò, tầm quan trọng của công tác giáo dục bảo tàng của lãnh đạo, vai trò của đội ngũ cán bộ giáo dục bảo tàng (sự nhiệt tâm, năng lực, kinh nghiệm) và công tác phối hợp hiệu quả (Bảo tàng với các cơ quan - nhà trường - gia đình - các tổ chức xã hội - doanh nghiệp...).

Chương trình “Giờ học lịch sử” của các học viên Trường Đại học Chính trị tại Bảo tàng Lịch sử Quốc gia, tháng 4/2019

3.2. Đổi mới Hoạt động Giáo dục bảo tàng để thu hút khách tham quan

Để thực hiện tốt chức năng giáo dục, nhằm phát huy tốt hơn vai trò của bảo tàng trong đời sống xã hội; để bảo tàng thật sự hấp dẫn, thu hút ngày một đông hơn khách tham quan, các bảo tàng cần không ngừng đổi mới, đa dạng hóa các hoạt động, đáp ứng nhu cầu của công chúng, hướng tới mục tiêu phục vụ công chúng một cách tốt nhất bởi hiệu quả giáo dục bảo tàng không chỉ thuộc về những người làm công tác giáo dục.

Một số giải pháp:

1. Để tạo được môi trường tốt cho công chúng tham quan, học tập, các trưng bày của bảo tàng phải hấp dẫn và có tính giáo dục, gắn với nhu cầu của xã hội đương đại, nhu cầu của công chúng. Thông tin về cuộc trưng bày phải được chuyển tới công chúng trước khi họ đến với bảo tàng để họ có sự chuẩn bị trước về những điều sẽ được học. Các bài viết (bản text) trong trưng bày phải ngắn gọn, dễ hiểu và thu hút người đọc. Bảo tàng phải tạo cho công chúng sự thuận tiện và thoải mái khi đến thăm bảo tàng...

2. Nâng cao nhận thức về vai trò, vị trí của công tác giáo dục trong hoạt động bảo tàng để từ đó có sự đầu tư cả về nguồn nhân lực và kinh phí cho hoạt động này. Bảo tàng cần dành những không gian thích đáng cho các hoạt động giáo dục. Sẽ là lý tưởng nếu có được không

gian chuyên biệt với các chương trình - nội dung giáo dục đã được xây dựng dành cho các đối tượng công chúng ở các lứa tuổi khác nhau cùng các giáo cụ trực quan, mẫu vật, hiện vật để cho học sinh được cầm, xem, trải nghiệm... trong một không gian nội thất, bàn ghế, giá kệ... được thiết kế đẹp mắt. Nếu không, có thể chỉ là một phòng học nhỏ đủ rộng để một lớp học sinh cỡ một lớp trung bình có thể sử dụng được với các trang thiết bị cần thiết như: bảng, máy chiếu, giấy, màu vẽ, bút chì... nhằm tạo lập không gian văn hóa thích hợp để công chúng đặc biệt là thế hệ trẻ được tham gia các hoạt động trải nghiệm, sáng tạo tại bảo tàng.

3. Chú trọng công tác nghiên cứu, đánh giá khách tham quan, tìm hiểu, nắm bắt nhu cầu các đối tượng công chúng của bảo tàng để nghiên cứu, xây dựng các chương trình giáo dục khác nhau, phù hợp với nội dung hoạt động của bảo tàng và từng đối tượng công chúng cụ thể. Các chương trình giáo dục cần quan tâm đặc biệt tới đối tượng “*công chúng tại chỗ*”, “*công chúng địa phương*”. Đó có thể là cộng đồng dân cư, các trường học trên địa bàn gần bảo tàng. Họ là những người đầu tiên đón nhận và chịu ảnh hưởng trực tiếp những hoạt động của bảo tàng, là những người có điều kiện để đến với bảo tàng nhiều lần hơn do lợi thế về khoảng cách.

4. Với đối tượng công chúng là học sinh phổ thông, cần tăng cường sự phối hợp chặt chẽ giữa bảo tàng và nhà trường, giữa cán bộ giáo dục của bảo tàng và giáo viên để xây dựng các chương trình giáo dục với chủ đề, nội dung và hình thức hoạt động phù hợp với nội dung của Bảo tàng và nội dung chương trình giảng dạy ở trường theo các cấp học, khối lớp cũng như đặc điểm tâm lý lứa tuổi. Sự kết hợp chặt chẽ giữa cán bộ giáo dục bảo tàng và giáo viên là nhân tố quan trọng quyết định không nhỏ đến chất lượng, hiệu quả của một chương trình giáo dục của Bảo tàng. Điểm cốt lõi để các hoạt động giáo dục bảo tàng thật sự có hiệu quả và mang tính bền vững là phải xây dựng được mối liên kết chặt chẽ giữa bảo tàng và nhà trường.

5. Đào tạo và nâng cao chất lượng đội ngũ làm công tác giáo dục bảo tàng (có thể thông qua các lớp tập huấn, hoặc dưới hình thức mời chuyên gia trong nước/ nước ngoài tư vấn trực tiếp...), đó phải là những cán bộ yêu nghề, có năng lực chuyên môn, hiểu rõ về bộ sưu tập hiện vật của bảo tàng, tác phong làm việc chuyên nghiệp, có tính sư phạm... có khả năng làm việc độc lập, xây dựng, tổ chức được các chương trình giáo dục thích hợp với từng đối tượng công chúng khác nhau của bảo tàng, để thực sự đảm đương được vai trò là cầu nối giữa bảo tàng và công chúng.

Giáo dục bảo tàng là một lĩnh vực chuyên biệt dành cho việc phát triển và củng cố vai trò giáo dục của các không gian và tổ chức giáo dục không chính quy như các bảo tàng. Mục tiêu chính của giáo dục bảo tàng là thu hút khách tham quan/ công chúng vào những trải nghiệm học tập để làm tăng sự tò mò và hứng thú của họ đối với các hiện vật và các bộ sưu tập của bảo tàng. Một bảo tàng có nhiều chương trình giáo dục bổ ích và hấp dẫn dành cho các đối tượng công chúng khác nhau chắc chắn sẽ là điểm đến yêu thích của đông đảo công chúng/ khách tham quan.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. *Becoming a Better Learner* (Trở thành người học tốt), link:<http://bit.ly/2dInWE9>.
2. Hooper-Greenhill E. Giáo dục bảo tàng, *Cẩm nang cho người phụ trách*, 1992a BH: 670.
3. ICOM 2017. *Education toolkit: Methods and techniques from museum and heritage education*. Stichting.
4. Timothy Ambrose và Crispin Paine 2000. *Cơ sở bảo tàng*. Bản dịch của Bảo tàng Cách mạng Việt Nam.
5. UNESCO 1972, *Learning To Be* (Học để làm người), - link: <http://bit.ly/2dHY0Ys>.
6. Walter L. Crimm, Martha Morris và L.Carole Wharton 2009. *Planning Successful Museum Building Projects (Lập kế hoạch thành công cho những dự án xây dựng bảo tàng)*. AltaMira Press.

MUSEUMS AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE MUSEUM

Pham Thi Mai Thuy

In this article, the author discusses three main issues: the role and function of the museum in the 21st century; the role of educational activities in the museum; the requirements for the renovation of educational activities in the museum to attract visitors.

According to the author, the museum basically has the following functions: scientific research, scientific education, preserving cultural heritage, information, entertainment and cultural enjoyment. In particular, scientific research and scientific education are two basic functions.

Regarding the role of educational work in museums, in recent years, museum educational activities have changed significantly. However, in order to properly fulfill the educational function, the museum must constantly innovate in the following aspects:

- The museum's exhibitions must be attractive and educational, associated with the needs of contemporary society;
- Raise awareness about the role and position of educational work in the museum in order to increase investment in both human resources and funding for this activity;
- Pay attention to the research and development of different educational programs, adapted to the activities of the museum and each type of visitor.
- For those who are high school students, it is necessary to strengthen the close coordination between the museum and the school, between the museum staff and teachers and constantly improve the quality of the museum education staff.